

Élménynevek

Az élménynek fontos — ha nem is meghatározó — szerepe van a diáknévadásban. Erről egyszer röviden már szoltunk (Nyr. 95: 41). Egy-egy film, színházi előadás, rádió- és tévéadás alapja lehet néhány diáknévnek. Feltűnő, hogy tévésorozatokból (főként rajzfilmekből), krimikből veszik a neveket, sőt az Ésti mese és a mesedarabok jellegzetes alakjai diáknévként is előfordulnak,

jöllehet 15—18 éves fiatalokról van szó.¹ Az is elgondolkodtató, hogy a kötelező olvasmányokban szereplő személyek nevei alig-alig fordulnak elő diáknévként.

Közösségi élményről van tehát szó, s éppen ezért kedvelik a diákok az effajta neveket, noha tartósságuk csekély, rendszerint egy év. Ha elmúlik az élmény hatása, el-eltünedeznek a nevek is, és újabb élmény alapján újabb nevekkkel ruházzák fel egymást a tanulók. Élménynévnek így azt a típust nevezzük, amelyet a tömegtájékoztató eszközök, kulturális intézmények előadásai, egy-egy könyv (főként meséskönyv) elolvasása után ismernek meg a diákok, és különböző indokok alapján adnak egymásnak — még az elnevezett akarata ellenére is. Expresszívitásuk a névadás időpontjában igen nagy, de utána gyorsan csökken. Nagyon ritka az a név, amely egy évnél tovább él. Ekkor a névadás indítéka újabb tényezőkkel bővíülhet.

Az élményneveknek az alábbi fajtáit állapítottuk meg: **1.** A vezeték-névhez kapcsolódó elnevezések. **2.** A keresztnévhez kapcsolódó elnevezések. **3.** Külső tulajdonságot jelölő elnevezések. **4.** Belső tulajdonságot jelölő elnevezések.

1. A vezetéknevhez kapcsolódó elnevezések tartalmazzák a legtöbb nevet. Hangalaki hasonlóságok (általában a nevek eleje egyezik meg) alapján adott nevek: *Maci Laci* (Maczkó Péter; a Fofi Maxi című sorozatból), *Zorro* (Zolnai), *Bakfitty* (Bakos; a Rózsa Sándor című sorozat egyik szólásmódja alapján adott név), *Fabulon* (Fábián; a tévéreklám alapján), *Jenő* (Jenővári; Jókai Mór *És mégis mozog a föld* című regényének hatására), *Pató* (Bathó; az ismert Petőfi-vers alapján). Olykor nehéz felismerni a hangalaki hasonlóságot: *Hugó* (Lugosi) <*Lugó* (Hugó, a víziló), *Kopasz* (Kovács; a Kojak-sorozatból), *Galambocskám* (Galambos; az orosz színdarabok egyik szólásmódja a névadás alapja). Asszociációs nevek: *Fanni* (Kármán Tibor), *Nyomozó* (Kántor; Szamos Rudolf: Kántor nyomoz című művének kutya-hőséről), *Rokov* (Potemkin; oroszos nevérol kapta a Tarzan-regények egyik ellenszenves szereplőjének a nevét). A hangalak és az asszociáció együttesen is szerepelhet: *Szigeti veszedelem* (Szigethy).

2. A keresztnévhez kapcsolódó elnevezések között vannak egyszerű névfordítások, amelyeket külföldi filmekből szedtek ugyan, de közelebbi helyük általában nem határozható meg pontosan: *Dzsoni* <Johnny (János), *Csarli* <Charlie (Károly), *Zsan* <Jean (János). Igen érdekes változatok fordulnak elő ebben a kategóriában is: *Béni* (Béla; a Flinstone-család című sorozatból), általában azonban a saját név megmarad, s a hangalak is hasonló lehet: *Mardel* (Márta) <Mardi <Márti (a Süsü keselyű című sorozatból), *Rozalicska*, *Rozalicska lelkecske* (A fekete város Rozáliájának megszólításából), *Styx Jankó* (János; Offenbach: Orfeusz az alvilágban című operettjéből), *Kandúr* (András; Kandúr Bandi a Fofi Maxi rajzfilmsorozat egyik szereplője), innen származik a *Finci* (Irén) név is. Asszociációs név is akad: *Farkas* (Piroska), *Negyven* (Medárd; az ismert mondóka alapján). Az elő- és utónév együttesen is előfordulhat, pl. Gortva Gabriella azért kapta a *Gézenyűz Guszti* (olykor: *Gégé*) nevet, mert a monogramja megegyezik a Süsü keselyű című sorozat szereplőjével.

¹ A gyűjtés az újszászi gimnáziumban történt folyamatosan 1967–77. között.

3. A külső tulajdonságot jelölő elnevezések alapja a hasonlóság, azaz egy vagy több tulajdonság jellemző az elnevezettre. Az arcvonások hasonlóságára utalnak a következők: *Emil* (Erich Kästner: Emil és a detektívek című regényében előforduló Walter Trier-rajzokra hasonlít), *Guszlík* (A négy pán-célos című lengyel filmsorozat egyik hőisére hasonlító), *Szindbád* (egy Krúdy-adaptációban a Szindbádot alakító Lukács Sándor színművészre hasonlító), *Dzsozi* (így!) < José (egy angol film spanyol hőisére hasonlító). Egyéb tulajdonságok: *Pempő* 'kövér' (kabarédarab alapján), *Tévémaci* 'lassú mozgású', *Mukk* < Muck (az ismert Hauff-mese és film alapján).

4. A belső tulajdonságot jelölő elnevezések a leginkább sértőek. Egy-egy olyan vonást emelnek ki, amely az elnevezettnek a legkevésbé tetszik. Éppen ezért ezek a nevek a harag, a sértődés forrásai lehetnek. Pl *Dinó* < Dino 'nyalánk, falánk' (a Flinstone-család című sorozat kutyája), *Mazsola* 'butácska, együgyű' (Esti mese a tévében), *Kotkoda* 'sokat beszélő, „prézsmítáló” (Esti mese), *Lujza* 'tudálkos' (a Jenő és Lujza című kabarédarabból), *Aleksz* (a Tarzan-könyvek egyik ellenszenves figurája), *Lüke Aladár* (A Mézga-család tagja), *Lüke Tóni* 'butáskodó' (a Flúgos futam című sorozatból) stb.

A bemutatott neveket hallva jót mosolygunk, hiszen szellemesek, és a legtöbb esetben igen találóak (bár az elnevezettek éppen ezt tagadják legjobban). Természetesen ismernünk kell, hogy miről és kiről neveztek el egy mást a diákok; egyébként érthetetlenek lennének a nevek — vagy esetleg félremagyaráznánk őket. Ekkor azonban elveszítenék sajátos hangulatukat is.

Nem a gyerekeség (gyermetesség) játszik szerepet a névadáskor, hanem a humor, a tréfálkozó hajlam. Nem véletlen, hogy néhány évvel később, a katonai idő alatt sem ritkák az efféle elnevezések. Tehát a katonai ragadványnevek között is találhatunk élményneveket (MNY. 69: 73).

Mizser Lajos